

ZINGEN BIJ ELEKTRONISCHE KLANKEN: IS EEN DIGITAAL OF HYBRIDE ORGEL EEN SERIEUS ALTERNATIEF?

HAUPT WERK *in de kerk*

Steeds meer kleine(re) kerkelijke gemeenten beschikken over 'flinke' orgels. Niet groot in het aantal orgelpijpen, want de *Hauptwerk*-orgels bestaan simpel gezegd uit een goede computerinstallatie en flinke speakers. Fors zijn ze wel in de digitale mogelijkheden. De overtuiging dat je eigenlijk alleen goed kunt zingen bij een écht pijporgel, lijkt achterhaald. Een rondje langs drie kerken. „De echtheid en de zuiverheid van de klank blijven je verrassen.”

Tekst en beeld: PIM VAN DE BEEK

Het orgel in de
gereformeerde
gemeente van
Sliedrecht is
volledig digitaal.

DE VIJFDE PEPREIN
De vijfde peprein is de vijfde van de reeks van vijf pepreinen die in de kerk van Sliedrecht zijn geplaatst. De pepreinen zijn gemaakt van hout en zijn versierd met houtsnijwerk. Ze zijn geplaatst op de muren van de kerk en bevatten tekst van de Bijbel en van de Nederlandse Bijbelvertaling van 1952.

PST 139:8
PST 112:11
ZACH 11:10-14
PST 105:51
PST 134:31
PST 22:6-7:6
PST 32:11

De Boazkerk is een opvallende verschijning langs de A15 bij Sliedrecht. Precies daar waar de lange geluidswal eventjes onderbroken is, ontstaat er zicht op het bescheiden torentje met daarin de klok die beiert als de bijna 1250 gemeenteleden naar de kerk komen.

De leden van de gereformeerde gemeente van Sliedrecht kerken sinds november 2011 in deze nieuwe kerk. De gemeente werd een maand later pas officieel geïnstitueerd.

Organist Wim Roukens (48) was destijds betrokken bij de nieuwbouw en zat in de orgelcommissie. „Voor ons werd al snel duidelijk dat een nieuw pijporgel voor onze gemeente niet mogelijk was vanwege de hoge kosten.

In de meeste gevallen is het orgel een sluitpost in de begroting als er een nieuwe kerk wordt gebouwd. En omdat wij een jonge gemeente zijn, heb je ook een verantwoordelijkheid om binnen de marges te blijven van wat gedragen kan worden door de gemeenteleden.”

REALISTISCHE BENADERING

De orgelcommissie onderzocht de mogelijkheid om een bestaand pijporgel over te nemen, maar ook de kosten daarvan vielen te hoog uit. „We hebben toen meerdere elektronische orgels vergeleken en kwamen bij een *Hauptwerk*-orgel uit, met name vanwege de echtheid en de zuiverheid van de klank.

Orgelmaker *Mixtuur* was ook heel enthousiast en zag het als een uitdaging om voor onze gemeente een orgel te realiseren.”

Bert-Jan de Waard, adviseur bij *Mixtuur*, knikt instemmend. Hij was en is nog steeds zeer betrokken bij het orgel dat nu al ruim tien jaar dienstdoet in Sliedrecht. „Natuurlijk blijft een echt pijporgel ongeëvenaard, maar de *Hauptwerk*-technologie biedt wél de mogelijkheid een echt orgel zo realistisch mogelijk te benaderen.

Een *Hauptwerk*-orgel is een opname van een echt orgel. Pijp voor pijp zijn honderden orgels inmiddels opgenomen, zoals van de Grote Kerk in Tholen. Voor orgels zoals hier in de kerk maken we een uniek samengesteld orgel met registers van diverse orgels. De

◆ CV ◆

Wim Roukens is kerkorganist van de gereformeerde gemeente te Sliedrecht.

Bert-Jan de Waard is adviseur bij *Mixtuur Orgels B.V.* Het bedrijf is sinds 2007 een officiële *Hauptwerk*-dealer voor de Benelux en bouwt in eigen beheer orgels voor particulieren, kerken en concertzalen.

uitdaging is vooral om met de juiste techniek, goede speakers en professionele intonatie het elektronisch orgel zo goed mogelijk te laten klinken in de ruimte.”

INTONEREN

Wim en Bert-Jan kijken beiden omhoog naar het orgelfront dat boven hen uittorent. Het is helemaal in stijl met de architectuur van het gebouw. „We hadden al wel in meer kerken een *Hauptwerk*-orgel opgeleverd, maar dit orgel is uniek door het grote front. Het orgel dat hier staat, had net zo goed een echt pijporgel kunnen zijn met hoofdwerk en rugwerk.

In werkelijkheid is het alleen een rijtje pijpen voor het aanzicht; daarachter zitten in het bovenste deel van het orgel zestien speakers en twee grote subwoofers voor de bas-tonen.”

Wim: „Het orgelfront op zich was al een heel proces. Als organisten hebben we veel geholpen bij het bouwen van de orgelkas.”

Toch zat het meeste werk in de zogenaamde intonatie van het orgel. Wim: „Het voordeel van een elektronisch orgel is dat je het helemaal naar eigen wens kunt intoneren. Voor de organisten was het heel belangrijk om daarbij aanwezig te zijn. Dit proces bepaalt echt de klank van het orgel.”

Bert-Jan: „In de intonatie maak je het verschil hoe de

„Het voordeel van een elektronisch orgel is dat je het helemaal naar eigen wens kunt intoneren”

WIM ROUKENS

25, 27 EN 29 JULI 2023

GezinsGids

natuurdagen

Ga eropuit in de natuur en ontdek wat je ziet! Onder de deskundige leiding van **natuurgidsen Paul van der Waal** – schrijver van de *GezinsGids*-rubriek 'Voor ogen' – en **Chris Kramer** kunnen *GezinsGids*-lezers op onderzoek gaan in natuurgebied Zouweboezem: **vogels spotten, plantjes zoeken** en **insecten vangen en determineren**: het komt allemaal voorbij. Meld je snel aan voor deze actieve natuurtocht. Zeker geschikt voor kinderen!

Tijdstip: Er zijn twee natuurtochten per dag: 10.00-12.00 uur en 13.30-15.30 uur.

Aantal plaatsen: 30 personen per tocht.

Kosten: Gratis. Na afloop kunt u een bijdrage geven voor Stichting voor Christelijk Onderwijs Schotland.

Adres: Boezemweg 21, Lexmond.

Aanmelden: www.gezinsgids.nl/natuurdagen

*Scan de code
en meld je aan!*

WAT IS HAUPTWERK?

Hauptwerk is een computerprogramma, waarmee een *sampleset* (opgenomen stemmen van een bestaand pijporgel) wordt ingeladen. De audiobestanden van die opname speel je af met de klavieren en het pedaal. Omdat de *samplesets* opnames zijn van bestaande orgels, zoals de orgels in de Laurenskerk van Rotterdam of de Bovenkerk van Kampen, wordt de klank door velen als zeer realistisch ervaren.

WAT BEPAALT DE KWALITEIT VAN EEN HAUPTWERK-ORGEL?

De kwaliteit van de klank uit een Hauptwerkorgel is van verschillende factoren afhankelijk. Allereerst is de 'harde techniek', zoals de computer met (werk)geheugen en geluidskaart, van invloed. Verder speelt de kwaliteit van de versterker en de speakers een heel belangrijke rol. Maar zoals uit alle drie de ervaringsverhalen blijkt, is vooral de intonatie - hoe de klank samensmelt in de ruimte - van cruciaal belang. Voor het gemak hebben we maar even buiten beschouwing gelaten dat er ook nog verschil is in de opnamekwaliteit van de verschillende *samplesets*.

klank in de ruimte overkomt. Je bepaalt eigenlijk het samenspel tussen het orgel en de ruimte. Je wilt bijvoorbeeld sommige tonen toch wat meer uit laten komen, andere zijn te hard en wil je wat beter laten mengen. Zo ga je toets voor toets ieder register langs en pas je de klank digitaal in het computerprogramma aan, zodat de klank en de draagkracht optimaal zijn.

Dat was hier wel echt een uitdaging, omdat het type kerkgebouw ongunstig is voor een natuurlijke akoestiek. De kerk loopt hier als een waaier in de breedte uiteen en als een trechter naar achteren. Het negatieve effect daarvan wil je zo goed mogelijk opvangen."

ZACHTE KLANK

Inmiddels doet het orgel in Sliedrecht ruim tien jaar dienst en Wim kent het orgel door en door. „Het is een juweeltje onder de elektronische kerkorgels. Vooral het zachte werk, de strijkers en fluiten, zijn haast niet te onderscheiden van een echt pijporgel.

Maar zodra je de octaven en tongwerken erbij trekt, kun je horen dat het een elektronisch orgel is. Al ben je dan wel appels met peren aan het vergelijken. Het belangrijkste is vooral dat de gemeente er goed bij zingt en dat het orgel voldoende draagkracht heeft."

Bert-Jan vult aan: „Bijzonder is wel dat we een combinatie van opnames hebben samengevoegd tot een 'nieuw' orgel. Een deel van de klank komt van het orgel in Tholen. Dat hebben we aangevuld met registers en mogelijkheden zoals die door de organisten hier gewenst waren. Neem de strijkers die Wim zo mooi vindt, die zitten niet op het orgel in Tholen. De registers zoals de Vox Celeste en Viola da Gamba hebben we dus van een ander orgel. En dat geldt voor meer registers.

Of neem het bovenklavier, dat hier is geprogrammeerd als een zwelwerk, terwijl dat ook niet op het orgel in Tholen zit. Zo is het orgel hier dus qua klank ook echt eigen en uniek."

DRAAGKRACHT

Dan toch de hamvraag: voldoet dit orgel voor de begeleiding van de samenzang van meer dan duizend mensen? Als organist van de gemeente kan Wim dat

bevestigen: „Het begeleiden gaat op zich goed, de gemeente zingt er fijn bij. Je krijgt er genoeg geluid uit, daar ligt het niet aan.

Maar ik houd van een wat romantische klank en een beetje *body*. Dan moet ik eerlijk zeggen dat je soms wel wat draagkracht mist."

Bert-Jan herkent de kritiek op de draagkracht van elektronische orgels. „Belangrijk om te noemen is dat de techniek inmiddels bijna vijftien jaar verder is. En de kwaliteit van een elektronisch orgel heeft ook te maken met het beschikbare budget. Men denkt bij een elektronisch orgel altijd dat het veel goedkoper is en maakt daarom de budgetten te krap. Gevolg is dat je concessies moet doen in bijvoorbeeld de versterkers of in de aantallen speakers.

Er is duidelijk aangetoond dat te veel geluid door één speaker nadelig is voor de audiokwaliteit, dus moet je meer speakers gebruiken. Ik durf te stellen dat een elektronisch orgel heel erg goed kan zijn, als je bereid bent erin te investeren.

Een pijporgel blijft absoluut een klasse apart, maar is ook al snel zeven of acht keer duurder dan het orgel hier in Sliedrecht. Toch zou ik zeggen: is er geld voor een pijporgel, kies dan daarvoor."